

Základní pojem - svoboda

úsek

text

Jakýkoli antecepční aparát má zájem upravovat své chování podle vlastní antecepce, neboť tu jde doslova o život. Např. něčí AA předcítí uje, že dům, v němž bydlí, se zřítí a zahubí své obyvatele. Pak bude pocítovat jako ohrožení vlastního života cizí příkaz, aby v tom domě zůstal. Nebo mladistvý pocítuje některá rodičovská omezení jako nesmyslná pro jeho věk. Může se obávat, že se kvůli nim nedokáže připravit na situace, které jej v měnícím se prostředí zanedlouho zastihnou. Další se cítí být nepříjemně omezován kolektivem, do něž patří, ale o kterém je přesvědčen, že brzy zanikne. Obává se, že zkáza kolektivu může zasáhnout i jeho.

Tento zájem uplatňovat možnost vlastního rozhodování nazýváme touhou po svobodě. V určitém smyslu pak můžeme někdy výraz "touha po svobodě" zkráceně nazývat svobodou.

Svoboda je ovšem omezena spoustou okolností, např. fyzikálními zákony, ale hojně rovněž stejně oprávněnými nebo vynucovanými právy dalších subjektů (institucí, jiných lidí, zvířat, rostlin, ...)

S ohledem na kapitolu o osudovém určení jednotlivých prvků vyššího antecepčního systému má jedinec vrozenou úlohu ověřit určitý soubor strategií a voleb, jež mu byly poskytnuty jeho zrozením v onom vyšším antecepčním systému.

Tento "osud" jej pudí systematicky zkoušet určené strategie, a omezování v tomto směru prožívá jako snahu mařit jeho životní poslání. Snaha uvolnit se z takového omezování je dalším projevem touhy po svobodě.

Jak tedy definovat pomocí antecepce pojem SVOBODA?

Antecepce nám poskytuje pouze pojem "touha po svobodě". Z toho lze odvodit, že pocit svobody znamená uspokojenou touhu po svobodě. Jsou známy hojné případy, kdy trestanci jsou spokojeni se svým pobytem ve vězení. Pokud jsou propuštěni, snaží se spáchat přiměřený zločin, aby se zase dostali zpátky do vězení. Rovněž řada lidí má ve státě svobodu projevu, ale za celý život na veřejnosti žádný projev nepronesou a ani po tom netouží.

Svoboda je tedy jednak kategorie faktická = možnost pro konkrétní subjekt, jednak kategorie právní = jakou míru samostatného rozhodování subjektu zajišťuje skupina, do níž patří, pokud ji daný subjekt bude chtít využít.

Je zřejmé, že faktická svoboda se mnohdy velmi liší od svobody právní. Pokud subjekt např. netouží po svobodě rozhodovat o svém majetku, může se nechat o majetek velmi snadno připravit.

Právní svoboda je tudíž nějaký hypotetický stav, který deklaruje skupina pro své členy, aby omezila konflikty mezi členy, jejichž touhy po svobodě se střetnou.

Asi nezbyde, než rozdělit každý tento pojem na části, jelikož nějaká všeobíhající faktická svoboda nejspíš neexistuje. V dalších odstavcích se nejprve soustředím na FAKTICKOU SVOBODU, která je výchozí. (Podrobnosti o soutěžích jsou v oddíle SZ ve druhém dílu)

úsek

text

- A) Svoboda jednotlivce mezi nepřáteli
- B) Svoboda jednotlivce uvnitř skupiny.
- C) Svoboda skupiny mezi jinými skupinami
- D) Svoboda lidí jako živočišného druhu vůči ekosystému

Nejprve rozeberme (A) - svoboda jednotlivce mezi nepřáteli.

Jedinec se obává každého. Musí investovat spoustu energie do zastrašování nepřátel, což podstatným způsobem omezuje jeho svobodu. I když bude nejsilnější, hrozí mu, že se slabší nepřátelé spojí do koalice, a porazí ho. Ke zvýšení své svobody nahlédne jako perspektivnější vytvořit skupinu, která bude sice poněkud omezovat svobodu svých členů, ale snížením míry zbrojení jednotlivce mu jí ve výsledku zbyde více. Tím přechází případ na (B). Pokud na něj nechce, nebo nemůže přejít, zůstává jeho svoboda velmi omezená, jakkoli si může namlouvat opak. Určitá modelová svoboda tohoto druhu je pobyt v pustině, ve stylu Robinsona Crusoe. Občas lze zaznamenat něčí touhu odstěhovat se na pustý ostrov, kde by měl ode všech pokoj. Tento postoj se obvykle rychle rozplyne, pokud dotyčného třeba začne bolet zub, a potřebuje pomoc zubaře. V pustině by si už své uspokojené touhy po svobodě s bolícím zubem zdaleka tak neužíval.

Pak rozeberme (B) - svoboda jednotlivce uvnitř skupiny.

Pokud chce být jedinec vnímán jako oprávněná součást skupiny, např. občan, člen rodiny, spoluvlastník,..., musí uznávat právo skupiny na existenci, na přežití. Pokud toto právo skupině upírá, vyděluje se ze skupiny, a nemůže očekávat, že mu bude jakákoli svoboda uvnitř této skupiny poskytnuta.

Pokud tedy uznává právo skupiny na přežití, je v zájmu tohoto práva povinen omezovat své nároky na svobodu, které by skupinu ohrožovaly. Těmito omezeními je např. přibližně stejné právo dalších členů skupiny na svobodu. Dále nemůže požadovat větší svobodu než přiznává ostatním, aniž je k tomu důvod např. z principu jeho odbornosti, kterou pro skupinu vykonává. (Školený elektrotechnik má oprávněně větší svobodu, kam umístit v koupelně elektrickou zásuvku, než neinformovaný laik, protože rozumí hlouběji nebezpečím a ty jej omezují vnitřně). Dalším důvodem k větší svobodě jedněch uvnitř skupiny oproti druhým může být i nějaké přetrvávající privilegium, které v současnosti již nemá opodstatnění. Zde se ovšem již jedná o hrozbu pro přežití skupiny. Pokud ostatním přežilé privilegium vadí, a již jej neakceptují, bude privilegovaný nucen svá privilegia omezit.

Z práva skupiny na přežití vyplývá i povinnost jejích členů se na přežití skupiny podílet, např. penězi, prací, odpovědností,... Tato povinnost je současně omezením jeho svobody pro skupinu nic nedělat.

Pokud má skupina nějaký zákon, který ve skupině má řešit vzájemné vztahy, je svoboda jedince dále omezena tímto zákonem. Pokud má skupina nějaké vedení, které potřebuje ke svému přežití, kroky tohoto vedení jsou obvykle rovněž oprávněným omezením svobody jednotlivce. Tyto kroky však musejí být v souladu se zákonem skupiny, a není-li v něm v dané věci nic uvedeno v souladu s prvotní potřebou přežití skupiny.

Zde mohou vznikat paradoxy. Třeba vojenská jednotka je v bojové situaci ohrožena. Velitel nařídí některému vojákovi, aby se pro existenci skupiny obětoval. Tím vzniká rozpor mezi právem na přežití jednotlivce a právem na přežití skupiny. Tento rozpor může mít různá řešení, a pokud skutečně neexistuje jiný způsob záchranu skupiny, než obětování některých jejích členů, rozhodne zájem vyšší. Na druhé straně je otázkou, jak vybrat člena, který má být obětován. Zde už může postižený jednat oprávněně požadovat, aby se např. rozhodlo losováním.

Konečně je zde problém utlačování. Ten, kdo ve skupině druhé neodůvodněně utlačuje (=připravuje o svobodu), zhoršuje dlouhodobé vyhlídky skupiny na přežití. Krátkodobé odůvodněné utlačování má svůj smysl (např. velitel hasičů při evakuaci hořícího domu nedbá hlasitého odporu některého z obyvatel, že z domu neodejde). Ovšem dlouhodobé utlačování podkopává soudržnost skupiny. Tu někteří začnou pokládat za nepřátelskou, a svou touhu po svobodě uplatní směrem k roztržení skupiny, případně k podrobení jinou skupinou, která slibuje vyšší míru uspokojení touhy po svobodě.

Rozbor (C) - svoboda skupiny mezi jinými skupinami. Záleží na tom, zda tyto související skupiny všechny patří do většího celku - např. sportovní oddíly jsou součástí sportovní asociace - nebo zda nad nimi již není uznáván společný vyšší celek.

Pokud patří skupina do vyššího celku, lze pojmout její svobodu analogicky k (B) přes právo přežití nadskupiny.

Pokud naopak skupina nepatří k žádné nadskupině, bude její svoboda výsledkem rovnováhy strachu a agrese. To pak bude nutit všechny související skupiny k nějaké formě zbrojení, zastrašování protivníků v zájmu uhájení svých svobod.

Rovněž to bude vyvolávat potřebu tvorby koalic k obraně a odstranění nepřátelských skupin. Takto postupně v čase dojde buď k tomu, že se skupina stane součástí vyššího celku, nebo bude stravovat své zdroje na zbrojení a obranu.

V každém případě nutnost zbrojení bude omezovat svobodu skupiny. Lze předpokládat, že po dostatečně dlouhé době rivalství si to související znepřátelené skupiny uvědomí, a vytvoří vyšší celek, v němž se již spory o svobodu budou řešit na úrovni vyššího celku.

Tím dosáhnou jednotlivé skupiny fakticky vyšší míry uspokojení touhy po svobodě, než v období strachu a zbrojení.

Konečně (D) - svoboda lidí jako živočišného druhu vůči ekosystému.

Člověk ve skupině nemá fakticky mezi živočišnými druhy konkurenci. Zvládl největší živočichy typu vorvaně, i nejmenší typu viry a bakterie (i když zde ještě zbývá část bitvy vybojovat).

Z pohledu ostatních skupin živých organismů na Zemi tedy má svobodu velmi málo omezenou bojem těchto druhů o přežití. Na druhé straně si prozíravější lidé uvědomují, že pokud dopustí neomezené uspokojování touhy po svobodě lidí za cenu likvidace ostatních živých tvorů a rostlin, omezují vyhlídky na budoucnost svoji i svých potomků.

Zde nastupuje dobrovolné omezování vlastní touhy po svobodě ve prospěch zachování kvality druhově bohatého prostředí. Tento druh touhy po svobodě omezované vnitřně je nejušlechtilější. Je veden rovněž antecepí, ale antecepí na základě netriviálního přijetí složitějšího obrazu světa a potřeby tento obraz zachovat pro potěchu vlastního prožitku stálosti.

Nyní vyšetřím PRÁVNÍ SVOBODU.

Tato právní svoboda je pouze vnitřní věc skupiny. Např. národ Izraele, který unikl z egyptského otroctví, jako první věc od svého Boha dostal Zákon. Tento zákon vymezoval hranice touhy po různých typech svobody pro všechny členy. Např. uvádí velmi pozoruhodné 10.příkázání "Nebudeš toužit po majetku svého bližního." (příčemž manželka byla v té době majetkem manžela). Na rozdíl od příkázání "Nezcižolíš", jehož smysl je "potlačíš svou touhu po svobodě mít pohlavní styk s kýmkoli mimo vlastní manželství" je 10.příkázání omezení touhy si manželku svého bližního přivlastnit na stálo (nemuselo to nezbytně znamenat kvůli pohlavnímu styku. Mohla být třeba vynikající kuchařka, a ten neoprávněně toužící její pokrmy miloval.)

Skupina tedy stanovuje rámec pro všechny své členy, kde a jakým způsobem jsou povinni omezit své touhy po svobodě, pokud se střetnou s touhami druhých po jejich svobodách.

A tady vzniká jeden důležitý problém. Představme si Izraelitu se sexuální dysfunkcí, který se ožení, ale není schopen svou ženu ani oplodnit, ani dostatečně sexuálně uspokojit. Zato touží, aby měl z této ženy syny a dcery, kteří se stanou pokračovateli jeho rodu. Takový muž možná nemá touhu nerušeně užívat výhradní právo sexu se svou ženou a přistoupí na milence pro svou manželku. Jakkoli tedy Zákon cizoložství zakazuje ve prospěch klidu mezi sousedy, kteří si nebudou beztrestně svádět navzájem manželky, pokud některý muž takovou touhu nemá, PRÁVNÍ SVOBODA je pro něj málo ceněná. Dokonce může v určitém rozsahu směřovat proti jeho jiným silným touhám.

Tento typ problému můžeme pozorovat v historii evropských panovnických rodů. Králové byli křesťané, a platilo pro ně jak příkázání "Nesemilníš!", tak i "Nezcižolíš!". Přesto bylo veřejným tajemstvím, že mnozí křesťanští panovníci nejen že smilnili, ale i cizoložili.

Proč tomu tak mohlo být, když právní svoboda skupiny něco takového nedovolovala?

Protože právo těch, kteří uvedeným jednáním trpěli, bylo slabě vymáháno.

Pokud je jedinci ve skupině zajištěno právo na svobodu, někdo mu ho bere, a on se přiměřeně nebrání, o tuto svobodu přijde. A nejen to. Přípravuje o ni i další. Dochází k rozvratu skupiny, jejíž práva byla sestavena v minulosti pro život skupiny.

Tady jsme u podstaty vlády zákona. Zákon je životem skupiny. Pokud není něčí svoboda respektována, a on to trpně přijme, zakládá na rozpad skupiny. Nejedná-li se o případ podobný manželovi se sexuální dysfunkcí, mohli bychom spatřit nový typ zločinu proti skupině, a tím je strpění bezpráví.

Formuluji 11.příkázání: "Nebudeš odevzdaně snášet bezpráví od svého bližního na tobě páchané!".

Pak by v tomto duchu mohl znít trestní zákon: "Kdo ze strachu, z nedbalosti, nebo jakéhokoli důvodu, který nemá právní základ, strpí na sobě nebo na osobách blízkých páchaní bezpráví, a neučiní protiopatření, jichž je podle zákona schopen, bude potrestán ve stejném rozsahu, jako by byl pachatelem on sám."

Uvědomme si k tomu ještě jednou důvod, proč skupina nějakou PRÁVNÍ SVOBODU poskytuje. Je to snížení vzájemného zastrašování mezi subjekty, které by bez příslušnosti ke skupině musely neustále vynakládat značné úsilí na obhajování svého práva rozhodovat se. A je to právo na přežití skupiny jak proti vnitřním odstředivým silám, tak proti konkurenčním skupinám.

Pokud by úsilí subjektu A na obhájení vlastní PRÁVNÍ SVOBODY uvnitř skupiny přesáhlo úsilí boje "proti všem", přestane mít subjekt "A" zájem na životě skupiny.

Kdyby např. lidé nijak nechránili svůj majetek proti zlodějům, a např. komukoli, kdo by je zastavil a řekl : "Dej mi svou peněženku!" ji bez dalšího důvodu odevzdali, přišli by rychle o svobodu vlastnit. Pokud lupič vymáhá splnění pokynu např. namířenou zbraní, pak je samozřejmě život cennější než peněženka. Jestliže však oloupený po takové akci nepodnikne potřebná opatření (např. neprodlené uvědomění policie), podkopává přežití skupiny, a měl by být za trpné snášení zla potrestán.